

Posudek diplomové práce

Jiří Januška: „Jazyk“ a „norma“: Příspěvek k analýze vztahu dvou lingvistických pojmů

Zdeněk Starý

V centru pozornosti uchazečovy práce jsou pojmy *jazyk*, *norma* (jak ostatně naznačuje titul) a *parole*, což vyplývá z jeho úvah. Zatímco pojmy *langue* a *parole* byly konstitutivní pro směry moderního zkoumání o jazyce obecně, pojem *norma* byl pojmem, který byl nociónálním předpokladem některých specifik zkoumání o jazyce, jak je známe z pražské tradice. Na mysli zde mám zejména jeho potenciál neopomíjet např. sociolinguistické úvahy (fakticky se jedná o pražskou teorii kultury jazyka) včetně inspirativního působení těchto úvah pro pozdější rozvoj sociolingvistiky (Dell Hymes), a to, resp. i jeho potenciál propojovat (vedle pojmu funkce) úvahy sociolingvistické s úvahami strukturními, což bylo silou koncepce PLKu ve srovnání s ortodoxněji laděnou strukturní lingvistikou reprezentovanou např. „slavným“ výkřikem *Leave the language alone*.

Práce vychází z minuciózní analýzy těchto pojmů, jak se s nimi lze setkat u lingvistů (případně sociologů, ke kterým lingvisté měli blízko, E. Durkheim) 20. století. Následuje pak typologie přístupů k těmto pojmům a diskuse dalších souvislostí těchto pojmů z hlediska dialektové (ať již jde o dialekty geografické, nebo sociální), jejich vztahu k pojmu kódu, funkce, pojmu pravidlo (implicitní, explicitní) a preskriptivní resp. deskriptivní modalit explicitních pravidel.

Většinu svých poznámek jsem měl možnost uplatnit v rámci diskusí nad první verzí této práce. Proto připojuji jen několik poznámek, žánrově značně nejednotných.

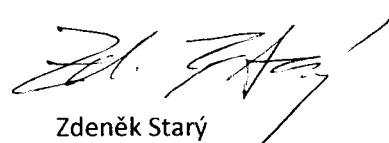
- Ocenit je nutno například kritický postoj k interpretaci *normy* I. Nebeskou a jejím přednostním spojováním tohoto pojmu s otázkami jazykové praxe, konkrétněji pak teorie jazykové kultury. Uchazeč myslím správně nahlédl, že přednostní spojování *normy* s touto problematikou je (řeceno mými slovy) spíše výsledkem podlehnutí akcidentálnímu (četnost diskusí o otázkách jazykové praxe v rámci tradice PLKu, relativně menší zastoupení úvah obecně lingvistických v rámci korpusu textů PLKu, resp. výjimečného postavení Havránka v této škole a místa, kterou problematika jazykové praxe v jeho zkoumáních zaujímal) než epistemologického postavení pojmu *norma* v rámci přístupu PLKu ke studiu jazyka.
- Již připomenutou uchazečovu schopnost minuciózní nociónální analýzy je nutno ocenit například v souvislosti s jeho diskusí pojmu *kód* a jeho propojení s pojmem *kodex* a na mnoha dalších místech. Tyto a podobné úvahy jsou intelektuálně osvěžující.
- Pozornost myslím budí i rekapitulace diskuse o sociálnosti *langue* a údajné individuálnosti *parole*. Možná, že bylo na místě upozornit na to, že fakticky si Labov, Jespersen a Saussure neodporují, resp. že jejich stanoviska jsou slučitelná. Každý z nich jakoby vyzdvihoval jiný aspekt *parole*, který ti další upozadují. Toto se mi zdá patrně uvědomíme-li si, že Saussurovo „kategorické“ tvrzení individuálnosti *parole* může být prostě rétorická figura („přilišné, jednostranné“ zdůraznění

určité vlastnosti *parole* motivované tím, aby k této vlastnosti byla stržena čtenářova pozornost). Oč účinnější tato figura může být, o to může být i nebezpečnější, jak je z některých lingvistických textů 20. století skutečně patrné – masa lingvistů totiž Saussurovy rétorickou figuru nepochopila a brala jeho výroky doslovně.

- Zcela formální poznámka: je nunto ocenit editorskou kvalitu textu, najít se mi podařilo jen dva překlepy.
- Konečně, číst uchazečovu práci je příjemným intelektuálním zážitkem. Na místě je si však položit otázku, jak jeho úvahu mohou ovlivnit další zkoumání o jazyce. Tuto otázku si autor neklade, nicméně nadnáším ji jako podnět pro jeho další práci.

Závěr. Bylo mi potěšením být vedoucím této práce, a to jak vzhledem k tématu, tak, a to zejména, k podnětnosti diskusí, které jsem s uchazečem mohl vést. Práce je velice kvalitní a zcela jistě naplňuje expektace s diplomovou prací spojené. Bez výhrad ji doporučuji k obhajobě s tím, že má potenciál být obhájena na výbronou.

18/9/2009

Zdeněk Starý